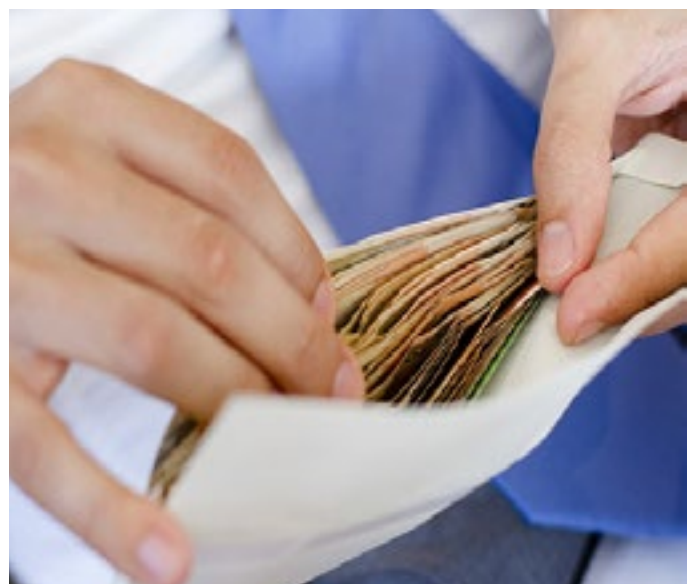

ТЕНДЕНЦІЇ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

2015 РІК

1.	ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ У 2015 РОЦІ	3
2.	ПОЛІПШЕННЯ БІЗНЕС-КЛІМАТУ	15
3.	БОРОТЬБА З ТІНЬОВОЮ ЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ	24

1. ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ У 2015 РОЦІ

У 2015 році рівень тіньової економіки склав 40% від обсягу офіційного ВВП

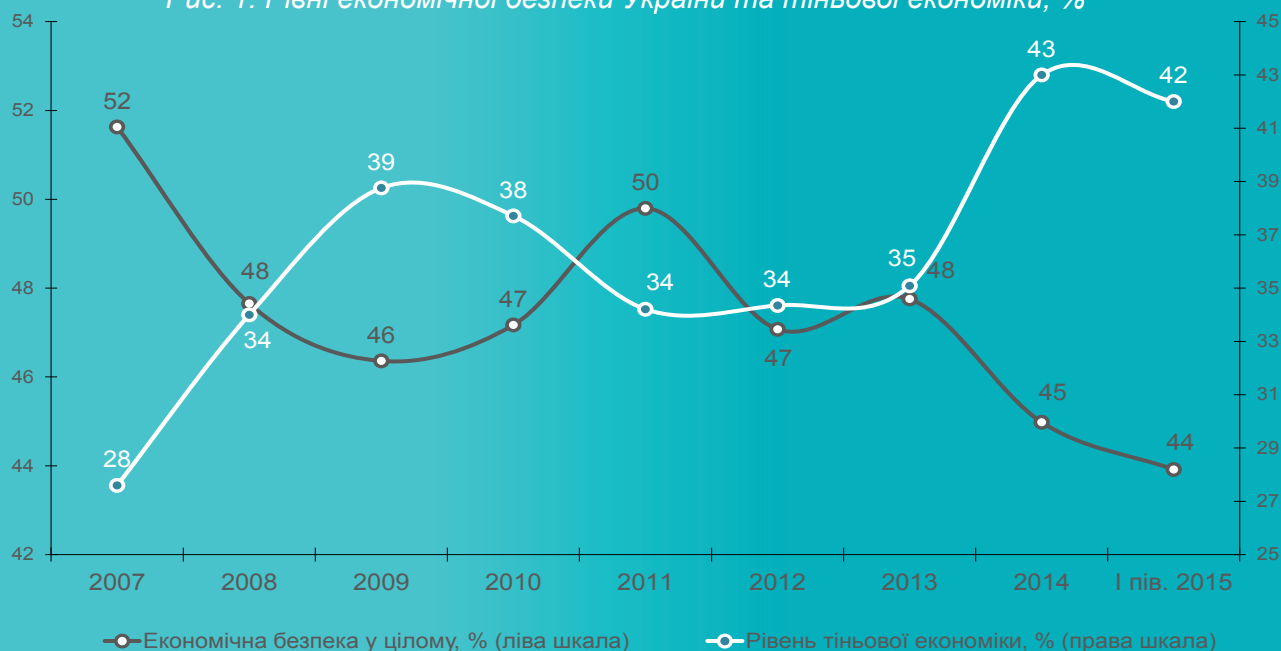
Збільшення обсягів тіньової економіки поряд з макроекономічною розбалансованістю та обмеженістю ресурсів визнано одним з основних глобальних ризиків майбутнього десятиріччя¹.

Економіка ж України характеризується наявністю досить значного за обсягом тіньового сектору, який “підриває” ефективність державних механізмів стимулювання економіки, спотворюючи умови ведення господарської діяльності.

При цьому необхідно відзначити неоднозначність впливу тіньової сектору на функціонування української економіки в умовах сьогодення. З одного боку, тіньові доходи всіх суб’єктів господарювання є джерелом утворення нерівномірності у розподілі доходів між різними верствами населення та секторами економіки, обумовлюючи, у свою чергу, наростання соціальних протиріч та економічних дисбалансів. З іншого, тіньова економіка виступає в ролі “амортизаційної подушки”, пом’якшуючи вплив від несприятливих умов ведення бізнесу (утворених, у тому числі, внаслідок економічних та політичних криз), в яких змушені функціонувати вітчизняні суб’єкти господарювання, що прагнуть підтримати рівень власної конкурентоспроможності.

Однак незаперечним залишається той факт, що значні обсяги тіньової економіки є чинником поглиблення наявних в економіці дисбалансів, залишаючись одним з найбільших викликів економічній безпеці країни, тенденції зміни яких у подальшому визначатимуть сценарії розвитку економіки країни в цілому. Правильність цієї тези засвідчується стійкою зворотною залежністю між показниками рівнів економічної безпеки і тіньової економіки (рис. 1).

Рис. 1. Рівні економічної безпеки України та тіньової економіки, %

Джерело: розрахунки Мінекономрозвитку на основі: Методичних рекомендацій розрахунку рівня тіньової економіки (затверджені наказом Мінекономіки від 18.02.2009 № 123); Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України (затверджені наказом Мінекономрозвитку від 29.10.2013 № 1277).

1. ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ У 2015 РОЦІ

В економіці України, починаючи з травня 2015 року, зберігалася позитивна тенденція до стабілізації макроситуації. Очікуваним результатом процесів відносної курсової стабілізації стало зниження рівня інфляції – якщо у квітні 2015 року (до квітня попереднього року) він становив 60,9%, то у грудні 2015 року (до грудня попереднього року) – 43,3%. Зазначене, поряд з деескалацією військового конфлікту на сході країни обумовило покращення динаміки ВВП:

сезонно скоригований ВВП збільшився на 0,5% у III кварталі (до II-го) та на 1,5% у IV кварталі (до III кварталу). В цілому за 2015 рік падіння ВВП становило 9,9%.

Цих позитивних тенденцій було досягнуто завдяки:

фіскальній консолідації та жорсткій монетарній політиці;

отриманій фінансово-кредитній допомозі від МВФ;

досягнутим домовленостям щодо реструктуризації зовнішнього державного боргу;

активізації процесів реформування економіки та поглибленню співпраці з Європейським Союзом;

географічній переорієнтації українського експорту (зокрема, в країни ЄС, Африки та Азії);

пристосуванню суб'єктів господарювання до нових економічних умов;

поступовому відновленню та формуванню нових міжгалузевих зв'язків в економіці в умовах “затухання” інтенсивності конфлікту на сході країни.

Результати опитування підприємств, здійсненого Нацбанком у IV кварталі 2015 року, підтвердили покращення респондентами оцінок як щодо очікуваної макроекономічної ситуації в Україні, так і щодо перспектив власного розвитку. Так, індекс ділових очікувань підвищився порівняно з III кварталом 2015 року на 3,8 в. п. (до 104,0%) завдяки очікуваному респондентами зростанню загальних обсягів реалізації, інвестицій в обладнання та покращенню фінансово-економічного стану.

В умовах сукупної дії зазначених чинників було досягнуто також зламу тенденції до зростання рівня тіньової економіки, започаткованої у 2013 році і триваючої в умовах поширення цінових та девальваційних шоків, а також ескалації військового конфлікту. Так, за попередніми розрахунками Мінекономрозвитку у 2015 році рівень тіньової економіки склав 40% від офіційного ВВП, що на 3 в.п. менше порівняно з показником 2014 року.

Довідково: необхідно зазначити, що відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України (затверджених наказом Мінекономрозвитку від 29.10.2013 № 1277) факт перевищення тіньовою економікою критичного рівня у 30% від ВВП засвідчує посилення її негативного, руйнуючого впливу на економічну систему.

1. ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ У 2015 РОЦІ

В економіці України, починаючи з травня 2015 року, зберігалася позитивна тенденція до стабілізації макроситуації. Очікуваним результатом процесів відносної курсової стабілізації стало зниження рівня інфляції – якщо у квітні 2015 року (до квітня попереднього року) він становив 60,9%, то у грудні 2015 року (до грудня попереднього року) – 43,3%. Зазначене, поряд з деескалацією військового конфлікту на сході країни обумовило покращення динаміки ВВП:

сезонно скоригований ВВП збільшився на 0,5% у III кварталі (до II-го) та на 1,5% у IV кварталі (до III кварталу). В цілому за 2015 рік падіння ВВП становило 9,9%.

Цих позитивних тенденцій було досягнуто завдяки:

фіскальній консолідації та жорсткій монетарній політиці;

отриманій фінансово-кредитній допомозі від МВФ;

досягнутим домовленостям щодо реструктуризації зовнішнього державного боргу;

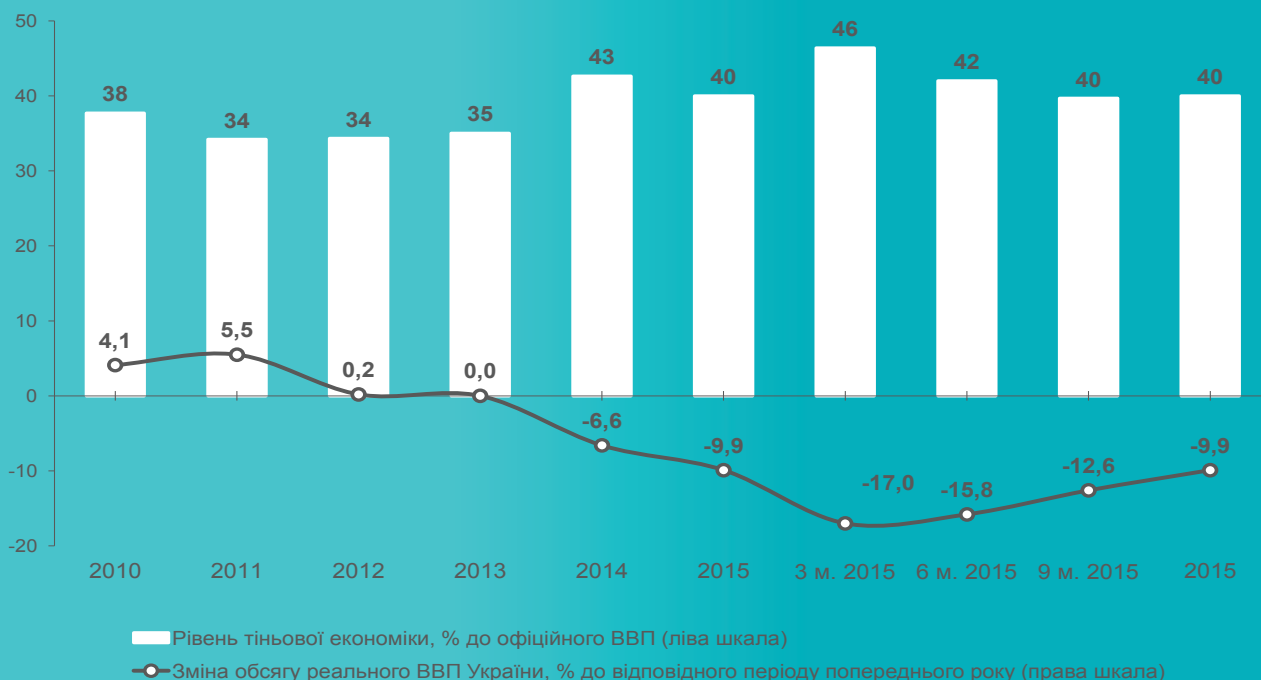
активізації процесів реформування економіки та поглибленню співпраці з Європейським Союзом;

географічній переорієнтації українського експорту (зокрема, в країни ЄС, Африки та Азії);

приспосовуванню суб'єктів господарювання до нових економічних умов;

поступовому відновленню та формуванню нових міжгалузевих зв'язків в економіці в умовах “затухання” інтенсивності конфлікту на сході країни.

Рис. 2. Інтегральний показник рівня тіньової економіки в Україні (у % від обсягу офіційного ВВП) і темпи приросту/зниження рівня реального ВВП (у % до відповідного періоду попереднього року)

Довідково: розрахунок рівня тіньової економіки здійснюється відповідно до Методичних рекомендацій розрахунку рівня тіньової економіки, затверджених наказом Мінекономіки від 18.02.2009 № 123.

1. ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ У 2015 РОЦІ

При цьому детінізація економіки в Україні у 2015 році стримувалась низкою проблем, які негативно позначилися на показниках економічного розвитку країни в цілому. Це, зокрема:

значне податкове навантаження на корпоративний сектор на тлі високої вартості залучення кредитних ресурсів;

несприятлива зовнішньоекономічна кон'юнктура на ключових товарних ринках вітчизняного експорту;

скорочення внутрішнього попиту на вітчизняну продукцію, зростання витрат на імпорту сировину та матеріали через девальвацію національної валюти та введення додаткового імпортного збору;

наявність значних інвестиційних ризиків;

загострення міжнародних відносин із країною-основним торговельним партнером (РФ), втрата Україною її ринків;

руйнування та зупинка виробничих потужностей, розрив логістичних зв'язків, а також зростання кількості випадків вчинення економічної контрабанди, що стали наслідками утворення територій, невідконтрольних владі у ході збройного конфлікту на території країни.

Отже, процес детінізації економіки набуде належної результативності лише у разі створення державою сприятливих умов для нарощення суб'єктами господарювання

економічної активності в легальній економіці завдяки поліпшенню інвестиційного та підприємницького клімату в країні та розбудові такого інституційного середовища, тіньова економічна діяльність для якого стала б неефективною.

Усі чотири методи, з використанням яких здійснюється оцінка рівня тіньової економіки, показали зменшення рівня порівняно з 2014 роком. Зокрема:

- за методом збитковості підприємств зменшення рівня тіньової економіки склало 9 в.п. (до 26% від обсягу офіційного ВВП), що, значною мірою відбулося завдяки покращенню фінансової ситуації у ВЕД “Операції з нерухомим майном” (що стало наслідком погашення у 2015 році облігацій та єврооблігацій підприємств відповідно до умов здійснення правочинів з державним боргом за державними запозиченнями та гарантованим державою боргом за зовнішніми кредитами);

- монетарний метод показав зменшення рівня тіньової економіки на 3 в.п. (до 30% від обсягу офіційного ВВП);

- метод “витрати населення – роздрібний товарооборот” та електричний метод зафіксували зменшення рівня тіньової економіки на 2 в.п. кожен (до 56% та 36% відповідно).

*Динаміка
рівня тіньової
економіки
за окремими
методами*

Довідково: кожен метод розрахунку рівня тіньової економіки охоплює певну сферу національної економіки (з відповідно різною часткою в ній нелегального сектору). Тому лише інтегральний показник рівня тіньової економіки є комплексним індикатором, що повною мірою характеризує таке явище, як тіньова економіка.

1. ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ У 2015 РОЦІ

Рис. 3. Динаміка рівня тіньової економіки за окремими методами, % від обсягу офіційного ВВП

Джерело: розрахунки Мінекономрозвитку

Рівень тіньової економіки, розрахований за методом збитковості підприємств, у 2015 році склав 26% від рівня офіційного ВВП

Показник рівня тіньової економіки, розрахований за методом збитковості підприємств, у 2015 році склав 26% від офіційного ВВП, що на 9 в.п. менше, ніж у 2014 році². Водночас, такий результат значно мірою був отриманий завдяки покращенню фінансового результату діяльності підприємств ВЕД “Операції з нерухомим майном”, отриманому внаслідок погашення у 2015 році облігацій та єврооблігацій підприємств цього ВЕД (відповідно до умов здійснення правочинів з державним боргом за державними запозиченнями та гарантованим державою боргом за зовнішніми кредитами), що, у свою чергу, обумовило збільшення обсягу прибутку суб’єктів господарювання за підсумком 2015 року.

Довідково: відповідно до методології розрахунку за методом збитковості підприємств тенденція до зменшення рівня тіньової економіки формується в умовах збільшення обсягів прибутку або скорочення збитків суб’єктів господарювання.

²Тут і далі розрахунок рівня тіньової економіки за методом збитковості підприємств здійснено на основі даних Держстату про фінансові результати діяльності підприємств України, які наведені без урахування результатів діяльності банків.

1. ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ У 2015 РОЦІ

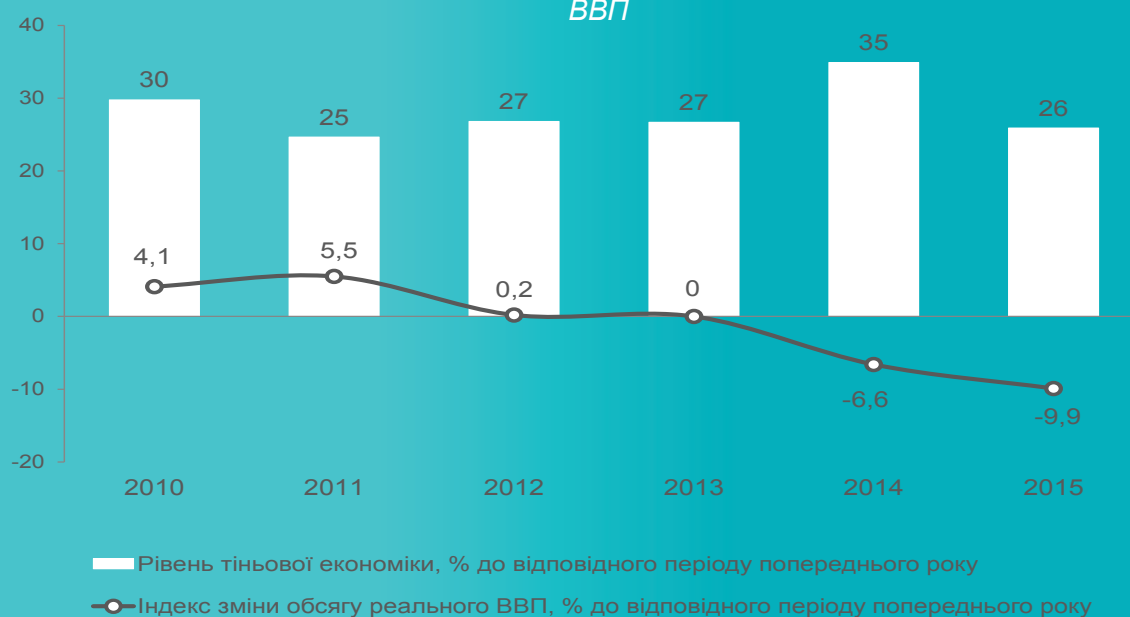
При цьому слід зазначити, що функціонування в умовах ведення збройного конфлікту на території країни (наслідками якого стали утворення територій, непідконтрольних владі, поряд зі зростанням кількості випадків вчинення економічної контрабанди, руйнування та зупинка виробничих потужностей, розрив логістичних зв'язків) сформувало об'єктивні причини для зростання збитковості суб'єктів господарювання. Зазначене стосується, насамперед, добувної промисловості та деяких галузей переробної промисловості (металургійне виробництво, виробництво хімічних речовин і хімічної продукції).

Тому зміну рівня тіньової економіки у ВЕД слід розглядати лише як орієнтир у зміні тенденцій тіньової економіки у короткостроковому періоді.

Підсумком 2015 року на тлі відносної стабілізації макроекономічної ситуації в умовах зменшення інтенсивності військового конфлікту на сході країни, а також поступового відновлення та формування нових міжгалузевих зв'язків в економіці стало також скорочення рівнів тіньової економіки у ВЕД.

Довідково: у цілому за результатами 2015 року порівняно з 2014 роком загальні обсяги збитків по економіці в цілому зменшилися на 11,1% при збільшенні обсягів прибутків у 1,51 раза. При цьому загальний сальдований фінансовий результат був негативним і склав 230,6 млрд. грн. проти негативного на рівні 388,9 млрд. грн. у 2014 році³. При цьому кількість збиткових підприємств зменшилась на 5,8 в.п. до 31,9% у 2015 році.

Рис. 4. Динаміка рівня тіньової економіки за методом збитковості підприємств, у % до рівня офіційного ВВП

Джерело: Держстат, розрахунки Мінекономрозвитку

³ Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території АР Крим та м. Севастополь.

1. ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ У 2015 РОЦІ

При цьому отримання значних збитків підприємствами (поряд з “уходом” в тінь) було обумовлено дією низки суто економічних чинників, найвагомішими серед яких є:

руйнація значної частини виробничої та транспортної інфраструктури внаслідок військових дій на сході країни;

втрата вітчизняними підприємствами позицій на ключових товарних ринках експорту внаслідок падіння світових цін;

втрата Україною містких ринків донедавна основного торговельного партнера (РФ);

підвищення витрат виробництва через девальвацію національної грошової одиниці, зростання тарифів на електроенергію та газ для промислових споживачів;

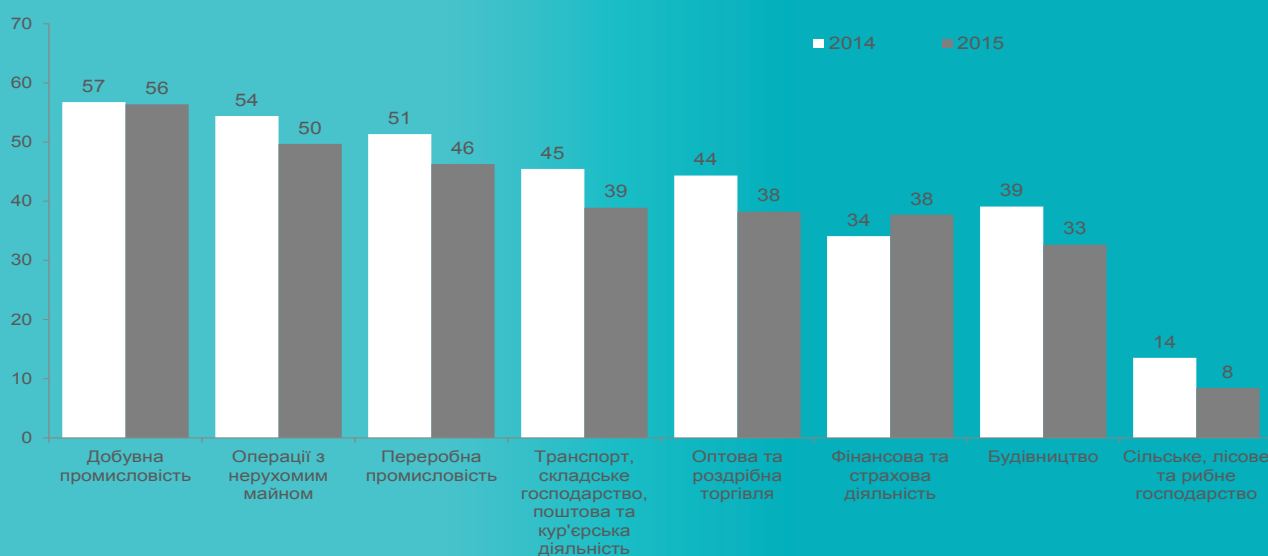
зростання податкового навантаження на суб'єктів господарювання, спричинене, зокрема, запровадженням додаткового імпортного збору⁴ та збільшенням ставок рентної плати за користування надрами для видобування природного газу⁵. Як наслідок, збільшилась частка податкових надходжень до зведеного бюджету у ВВП – до 32,9% у 2015 році проти 28,7% у 2014 році;

скорочення внутрішнього споживчого попиту.

Рівень тіньової економіки за видами економічної діяльності за методом збитковості підприємств

Тенденція до зменшення рівня тіньового сектору за підсумком 2015 року порівняно з 2014 роком спостерігалася в усіх основних агрегованих ВЕД (окрім ВЕД “Фінансова та страхова діяльність”⁶): у будівництві, в оптовій та роздрібній торгівлі, у транспорті та у ВЕД “Сільське, лісове та рибне господарство” – на 6 в.п. у кожному з ВЕД, у переробній промисловості та у ВЕД “Операції з нерухомим майном – на 5 в.п. у кожному з ВЕД, у добувній промисловості – на 1 в.п. Водночас рівень “тіні” у ВЕД “Фінансова та страхова діяльність” збільшився на 4 в.п. (до 38% від рівня офіційного ВДВ даної галузі).

Рис. 5. Рівень тіньової економіки за видами економічної діяльності, % від офіційного обсягу ВДВ відповідного виду економічної діяльності

Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя, частини зони проведення АТО, а також результатів діяльності банків

⁶ Без урахування результатів діяльності банків

1. ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ У 2015 РОЦІ

Рівень тіньової економіки, розрахований за монетарним методом, у 2015 році склав 30%

Рівень тіньової економіки, розрахований з використанням монетарного методу, скоротився порівняно з показником 2014 року на 3 в.п. до 30% від ВВП. Покращення було досягнуто завдяки відносній стабілізації ситуації на валютному ринку, що дозволило Нацбанку у другій половині 2015 року поступово послабити адміністративні обмеження на ринку, дотримуючись стриманої монетарної політики, спрямованої на згладжування надмірних коливань на валютному ринку. Це, у свою чергу, сприяло “здешевленню вартості грошей” та, як наслідок, поступовому відновленню економічної активності суб’єктів господарювання всередині країни.

З огляду на стійкий профіцит ліквідності у банківській системі в грудні правлінням Нацбанку ухвалено рішення не зараховувати, починаючи з 10.01.2016, залишки готівки в касах банків у національній валюті в покриття обов’язкових резервів⁷.

За даними Нацбанку станом на 01.01.2016 залишки готівкових коштів в обігу поза депозитними корпораціями зменшилися на 0,1% у річному обчисленні (тоді як станом на 01.01.2015 вони зросли на 19%). Зазначене відбулося на тлі зростання темпів середньорічної інфляції з 24,9% у 2014 році до 43,3% у 2015 році. Отже, обсяг готівкових коштів за підсумком 2015 року зменшився при розширенні за цей час маси грошей, що обслуговують господарський обіг в економіці.

За повідомленням Нацбанку, завдяки низькому попиту на готівкові кошти протягом 2015 року зростання монетарної бази за 2015 рік становило лише 0,8%.

Рис. 6. Рівень тіньової економіки за монетарним методом, % до офіційного ВВП

Джерело: розрахунки Мінекономрозвитку

⁷ Постанова правління Національного банку України від 17.12.2015 № 893 “Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 18 грудня 2014 року № 820”.

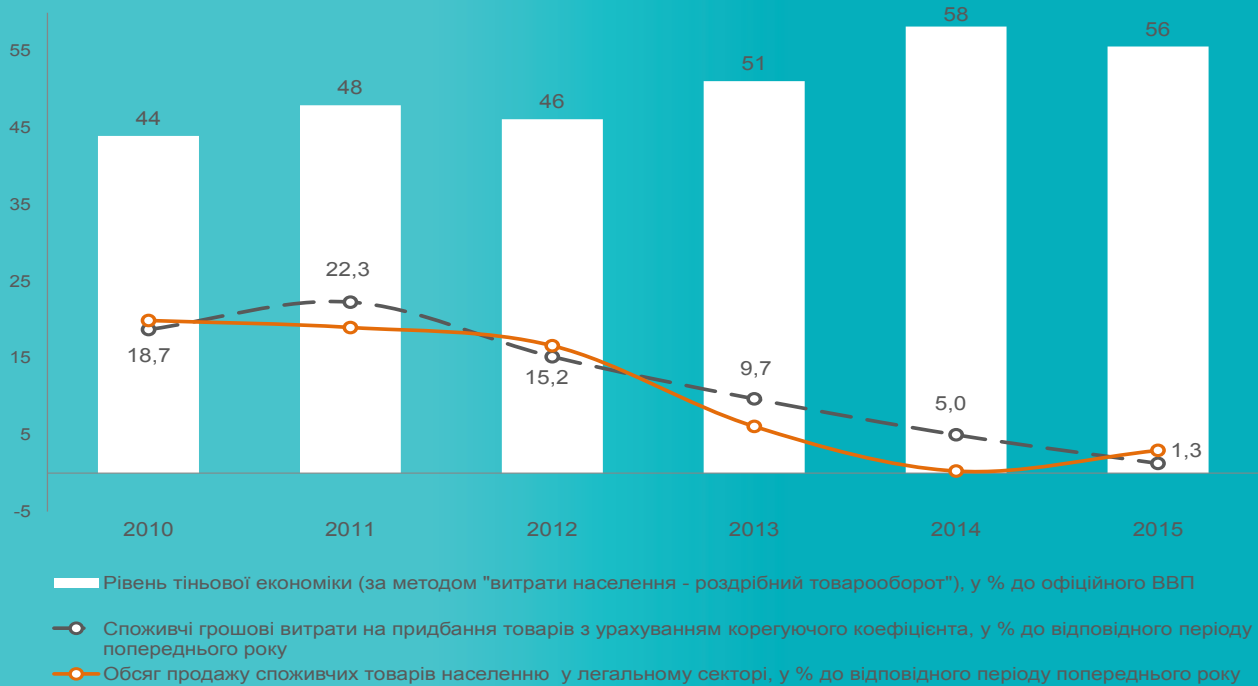
1. ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ У 2015 РОЦІ

Рівень тіньової економіки за методом "витрати населення – роздрібний товарооборот" у 2015 році склав 56%

Традиційно найбільший рівень тіньової економіки зафіксував метод "витрати населення – роздрібний товарооборот" – 56% від обсягу офіційного ВВП, що менше на 2 в.п. порівняно з показником 2014 року. Тенденція до скорочення обсягів витрат населення на товари, що реалізуються у "тіні", засвідчується перевищенням темпів зростання обсягів продажу населенню споживчих товарів у легальному секторі (на 3,0% порівняно з обсягом 2014 року) над темпами зростання скорегованих грошових витрат населення на придбання споживчих товарів (+1,3% відповідно).

При цьому зменшення рівня тіньової економіки за цим методом відбулося на тлі звуження споживчого попиту в умовах скорочення реальної заробітної плати, високої заборгованості з виплати заробітної плати та зростання тарифів на житлово-комунальні послуги.

Рис. 7. Рівень тіньової економіки за методом "витрати населення – роздрібний товарооборот", у % до офіційного ВВП

Джерело: розрахунки Мінекономрозвитку

Вагомим чинником збереження достатньо високого рівня тіньової економіки, визначеного за цим методом, було високе податкове навантаження на фонд оплати праці, що мотивувало суб'єктів господарювання зменшувати витрати на оплату праці персоналу, у тому числі шляхом виплати заробітної плати у "конвертах".

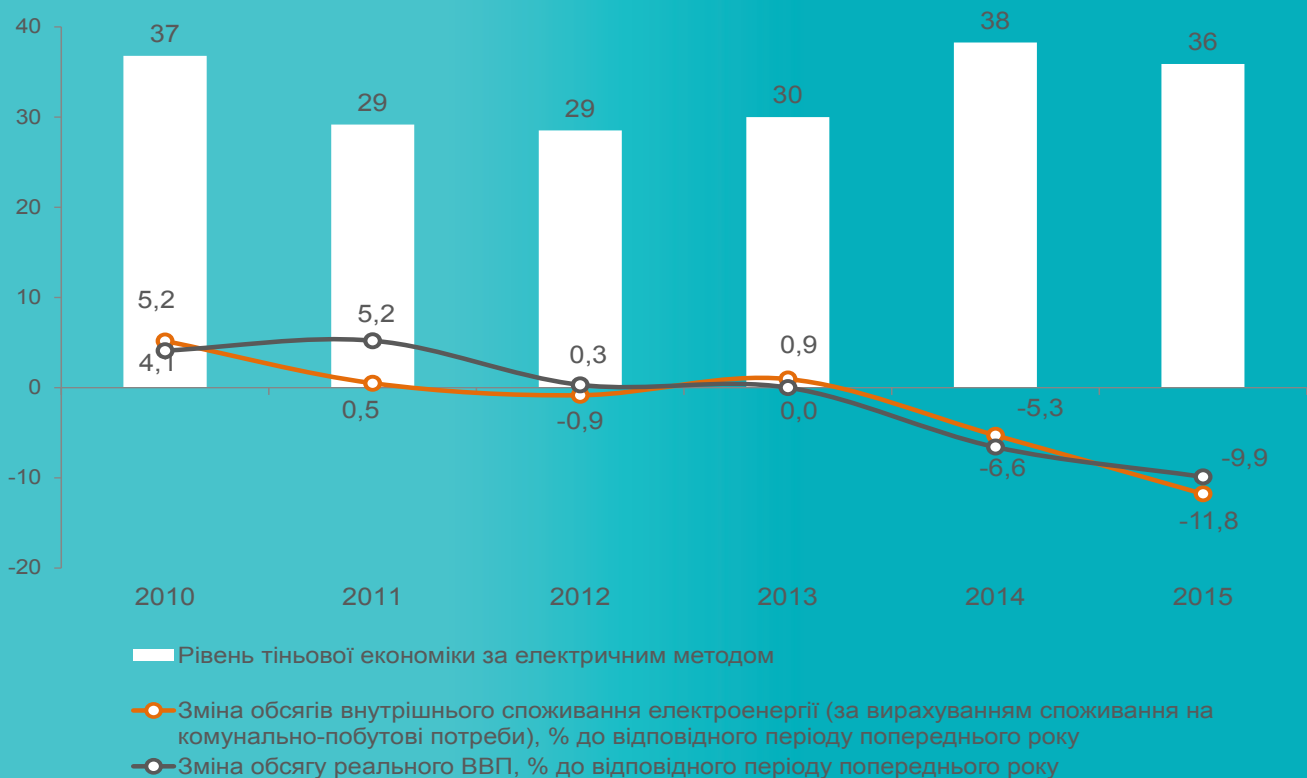
1. ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ У 2015 РОЦІ

Рівень тіньової економіки за електричним методом у 2015 році склав 36%

Рівень тіньової економіки, розрахований за електричним методом, зменшився порівняно з 2014 роком на 2 в.п. і склав у 2015 році 36% від рівня офіційного ВВП. Це стало результатом скорочення обсягу внутрішнього споживання електроенергії, за вирахуванням споживання на комунально-побутові потреби, більшими темпами (на 11,8% порівняно з показником 2014 року), ніж зменшення обсягу реального ВВП (на 9,9% відповідно). При цьому обсяг спожитої електроенергії упродовж 2015 року скорочувався, у тому числі, завдяки проведенню цілеспрямованої політики щодо раціонального та економного використання суб'єктами господарювання та населенням енергетичних ресурсів.

Довідково: методологія розрахунок рівня тіньової економіки за електричним методом полягає в порівнянні приросту внутрішнього споживання електроенергії з приростом ВВП: якщо має місце перевищення приросту (менше падіння) внутрішнього споживання електроенергії над приростом (падінням) ВВП – вважається, що електроенергія спрямовується на виробництво у тіньовому секторі.

Рис. 7. Рівень тіньової економіки за електричним методом, у % до офіційного ВВП

Джерело: Держстат, розрахунки Мінекономрозвитку

1. ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ У 2015 РОЦІ

Системні фактори тінізації національної економіки

Однією з головних загроз, які несе в собі тіньова економіка, є, насамперед, блокування дієвості інструментів і механізмів управління соціально-економічним розвитком країни. Тому зусилля Уряду країни мають концентруватись на запровадженні заходів, спрямованих на мінімізацію впливу системних чинників тінізації економіки, які залишаються нездоланими та актуальними, а саме:

- **низька ефективність держави у забезпеченні інституційних основ розвитку конкурентоспроможної економіки;**

Довідково: відповідно до Звіту про Глобальний індекс конкурентоспроможності (ГІК) 2015/2016 саме ефективність державних та суспільних установ (поряд з макроекономічним середовищем) залишається одним з найбільших конкурентних “провалів” економіки України (130 місце серед 140 країн). Надзвичайно низька позиція у рейтингу за даним субіндексом свідчить про те, що адміністративні та правові умови, в яких діють суб’єкти господарювання, залишаються несприятливими через незмінно високий рівень корупції, відсутність ефективної судової системи та належного захисту прав власності. Зазначені чинники негативно впливають не лише на бізнес-клімат в країні, а й на довіру суспільства до держави у цілому.

- **наявність надмірного регуляторного та податкового тиску на корпоративний сектор, високе навантаження на фонд оплати праці, що штовхає роботодавців до приховування дійсного рівня заробітної плати працівників та збереження практики неофіційної зайнятості;**

Довідково: за субіндексом “Сплата податків” у рейтингу “Ведення бізнесу-2016” (Doing Business-2016) Україна погіршила свої позиції на 1 пункт, залишившись поза межами першої сотки країн із 107 місцем серед 189 країн. Зазначене обумовлене високою середньозваженою ставкою оподаткування підприємств в Україні (52,2%), тоді як у країнах Європи та Центральної Азії вона становить 34,8%, а у країнах ОЕСР 41,2%.

За субіндексом “Вплив податків на стимули до праці” у ГІК 2015/2016 Україні належить 121 місце серед 140 країн.

Разом з тим, у грудні 2015 року Верховна Рада України прийняла Закон України “Про внесення змін у Податковий кодекс України та деякі законодавчі акти України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році”. Відповідно до зазначеного закону розмір ЄСВ становить 22% поряд зі зростанням максимальної бази нарахування з 17 до 25 мінімальних заробітних плат та скасуванням ЄСВ, що утримується із заробітної плати робітників (фізичних осіб).

У попередній моделі нарахування ЄСВ діяло більше 70 ставок (від 33,2% до 49,7%) для 52 класів професійного ризику виробництва (середньозважена ставка у розмірі 41%), максимальна величина бази – 17 розмірів прожиткового мінімуму.

Отже, слід очікувати, що запропоновані у порядку нарахування ЄСВ зміни сприятимуть процесам детінізації.

1. ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ У 2015 РОЦІ

- низька ефективність функціонування органів судової та правоохоронної системи;

Довідково: рівень незалежності судової влади та надійність роботи правоохоронних органів оцінюються міжнародними експертами надзвичайно низько (відповідно на 132 і 133 місцях у рейтингу ГІК 2015/2016).

- високий рівень корумпованості;

Довідково: за даними рейтингу "Індекс сприйняття корупції 2014" за рівнем корупції Україна посідає 142 місце із 174 країн.

- недостатній захист прав на рухому та нерухому власність, включаючи права на фінансові активи.

Довідково: за даними рейтингу ГІК 2015/2016 Україна знаходиться на 132 місці за рівнем захисту прав власності та на 120 місці за рівнем захисту прав інтелектуальної власності.

ДОДАТОК А

ПОЛІПШЕННЯ БІЗНЕС-КЛІМАТУ

2. ПОЛІПШЕННЯ БІЗНЕС-КЛІМАТУ

З метою усунення адміністративно-регуляторних бар'єрів, які стримують діяльність суб'єктів господарювання, упродовж 2015 року органами державної влади вживалися заходи за наступними напрямками:

– спрощення діяльності суб'єктів господарювання, дерегуляція підприємницької діяльності:

зменшено строк реєстрації бізнесу – з п'яти до одного дня та скасовано обов'язкове використання печаток;

скорочено перелік документів, що подаються для державної реєстрації (у тому числі в результаті їх отримання в електронній формі від державних органів);

запроваджено дворівневу систему адміністративного оскарження рішень державних реєстраторів з можливістю скасування рішення та проведення державної реєстрації (у разі оскарження відмови в державній реєстрації);

скасовано зобов'язання щодо подання (надсилання) щороку протягом місяця, що настає за датою державної реєстрації, починаючи з наступного року, державному реєстратору даних для підтвердження відомостей про юридичну особу;

скасовано додаткові дозвільні процедури у сфері виробництва та обігу органічної сільськогосподарської продукції і сировини;

дерегульовано господарську діяльність у сфері сільського господарства (зокрема, ліквідовано обов'язкову державну експертизу для проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь; скасовано обов'язкові проекти сівозмін; процедуру сертифікації пестицидів та агрохімікатів; сертифікати якості засобів захисту рослин; свідоцтво виробника про якість, яким супроводжується кожна партія продуктів лову; виключено експлуатаційний дозвіл для потужностей (об'єктів) переробки продуктів лову, яке мають право здійснювати суб'єкти господарювання, видачу експлуатаційного дозволу для потужностей (об'єктів) з виробництва молока, молочної сировини та молочних продуктів (*Закон України від 12.02.2015 № 191-VII “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція)”*);

прийнято зміни до регламенту Кабінету Міністрів, що спрощують погодження документів дерегуляційного характеру (зокрема, строк на погодження зменшено до п'ять днів, окремі документи за індивідуальним погодження Прем'єр-міністра України дозволяється вносити на розгляд Уряду без попереднього погодження з центральними органами виконавчої влади (*постанова Кабінету Міністрів України від 16.09.2015 № 725*);

забезпечено адаптацію національного законодавства про технічні регламенти та оцінку відповідності до законодавства Європейського Союзу (*Закон України від 15.01.2015 № 124-VIII “Про технічні регламенти та оцінку відповідності”*);

скорочено кількість видів господарської діяльності, які підлягають ліцензуванню (до 30 видів) та змінено основні підходи до регулювання відносин у сфері ліцензування; скасовано дозвіл на переобладнання та перепланування жилих будинків і жилих приміщень (без втручання до несучих конструкцій) (*Закон України “Про ліцензування видів господарської діяльності” від 02.03.2015 № 222-VIII*);

підвищено рівень захисту прав інвесторів через:

2. ПОЛІПШЕННЯ БІЗНЕС-КЛІМАТУ

- запровадження похідного позову (право міноритарного акціонера подати позов в інтересах товариства про відшкодування збитків);
- впровадження відповідальності посадових осіб господарських товариств у випадку завдання шкоди товариству їхніми неправомірними діями;
- встановлення порядку визнання правочину, вчиненого посадовою особою, недійсним та повернення прибутку, отриманого за результатами такого правочину;
- надання права позивачу на отримання відшкодування від товариства своїх витрат у зв'язку з судовим розглядом справи за позовом до посадової особи товариства про відшкодування завданих товариству збитків (у межах фактично одержаних товариством сум);
- створення умов для переходу квазі-публічних акціонерних товариств у приватну форму;
- введення інституту “незалежних директорів”, які представлятимуть інтереси міноритарних акціонерів у публічних акціонерних товариствах;

(Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів” від 07.04.2015 № 289-VIII);

запроваджено єдиний підхід щодо зниження кворуму для всіх акціонерних товариств, удосконалено механізм обрання та діяльності органів акціонерного товариства, забезпечено дієвий механізм виконання рішень товариства щодо виплати дивідендів акціонерним товариством *(Закон України від 19.03.2015 № 272-VIII “Про внесення змін до Закону України “Про акціонерні товариства”);*

закладено основи для забезпечення обґрунтованості та прозорості прийняття рішень з фінансування державних інвестиційних проектів, стабільності їх фінансування, підвищення ефективності використання державних коштів і результативності державних інвестиційних проектів *(Закон України від 07.04.2015 № 288-VIII “Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо державних інвестиційних проектів”);*

удосконалено процедуру державної реєстрації прав на земельні ділянки сільськогосподарського призначення *(Закон України від 05.03.2015 № 247-VIII “Про внесення змін до деяких законів України щодо уточнення повноважень нотаріусів та особливостей реєстрації похідних речових прав на земельні ділянки сільськогосподарського призначення”);*

скасоване надмірне державне регулювання у деяких сферах підприємницької діяльності, зокрема харчовій, аграрній, нафтогазовій та ІТ галузях *(постанова Кабінету Міністрів України від 28.01.2015 № 42 “Деякі питання дерегуляції господарської діяльності”);*

Постановою Кабінету Міністрів України від 28.01.2015 № 42 “Деякі питання дерегуляції господарської діяльності” скорочено:

терміни видачі фітосанітарного та карантинного сертифікатів (із п'яти днів до 24 годин);

перелік об'єктів карантинного регулювання для внутрішніх перевезень (для 33 видів рослинних культур – жита, рису, ячменя та інших, що переміщуються територією України).

2. ПОЛІПШЕННЯ БІЗНЕС-КЛІМАТУ

скасоване надмірне державне регулювання в агропромисловому комплексі (*Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо дерегуляції в агропромисловому комплексі” від 08.12.2015 № 867-VIII*);

Відповідно до Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо дерегуляції в агропромисловому комплексі” від 08.12.2015 № 867-VIII:

спрощено:

умови ведення бізнесу в аграрному секторі, зокрема скасовано дозвіл на використання підземних вод без дозволу до 300 куб. м на один водозабір;

звужено:

сферу ліцензійних умов на поводження з особливо небезпечними речовинами та відходами;

відмінено:

обов'язковість реєстрації добрив для типових поширених добрив;

обов'язковість міжнародних ветеринарних сертифікатів для кормів і кормової сировини рослинного походження при переміщенні за межами України, за межі території АРК Крим, областей, м. Києва та Севастополя, районів, міст, ветеринарні довідки при переміщенні в межах району;

обов'язковість сертифікації племінних ресурсів;

дерегульовано:

виробництво дитячого харчування на потужностях, що мають експлуатаційний дозвіл;

скасовано:

карантинний дозвіл на імпорт або транзит для кормів з кормової сировини рослинного походження;

державну атестацію виробників племінної (тваринної) продукції;

свідоцтво про допуск виробників до відтворення для племінного використання;

атестацію працівників, які виконують спеціальні роботи, пов'язані з племінними ресурсами;

державну атестацію (переатестацію) племінної справи, обов'язкове присвоєння відповідного статусу суб'єктам племінної справи у тваринництві;

облік і присвоєння номерів суб'єктам господарювання, які здійснюють консервне та пресервне виробництво;

свідоцтво про стабільність і надводного борту судна;

реєстрацію гідротехнічних споруд;

ліцензію на промисловий вилов риби, крім внутрішніх водойм і річок;

облік (реєстрацію) зовнішньоекономічних договорів (контрактів) стосовно рибогосподарської продукції групи 3 (підгруп 1603, 1604, 1605 УКТ ЗЕД).

2. ПОЛІПШЕННЯ БІЗНЕС-КЛІМАТУ

дерегульовано сферу ветеринарного контролю, зокрема відмінено обов'язковість отримання міжнародних ветеринарних сертифікатів для фуражного зерна – під час переміщення за межі України; отримання ветеринарних свідоцтв – під час переміщення за межі території АР Крим, областей, м. Києва та Севастополя, районів, міст; отримання ветеринарних довідок – під час переміщення в межах району (*постанова Кабінету Міністрів України від 13.10.2015 № 916*);

розроблено нові критерії, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та змінено періодичність проведення перевірок у сфері ветеринарно-санітарного контролю (*постанова Кабінету Міністрів України від 17.06.2015 № 402*);

розроблено нові критерії, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та змінено періодичність проведення перевірок у сфері захисту рослин (*постанова Кабінету Міністрів України від 30.06.2015 № 448*);

удосконалено критерії, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та періодичність здійснення заходів державного нагляду (контролю) в галузі рибного господарства (*постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 № 1095*);

спрощено порядок надання адміністративних послуг у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень (*постанова Кабінету Міністрів України від 18.03.2015 № 137*);

ліквідовано монопольне становище державної компанії “Укресресурси” на ринку збирання, заготівлі та утилізації відходів тари і упаковки, що надасть можливість отримати економічний ефект у розмірі 5-7 млрд. грн. до 2020 року (*постанова Кабінету Міністрів України від 18.03.2015 № 128*);

затверджено План дій щодо дерегуляції господарської діяльності та спрощення регуляторної бази, спрямований на спрощення ліцензійних і дозвільних, митних та податкових процедур, удосконалення процедур технічного регулювання та державного нагляду (контролю), полегшення умов провадження підприємницької діяльності в аграрній, харчовій, будівельній, нафтогазовій, електроенергетичній галузях та у сферах інформаційних технологій і телекомунікацій (*розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.03.2015 № 357-р*);

відмінено обов'язкову сертифікацію сільськогосподарської техніки (*наказ Мінекономрозвитку від 17.12.2015 № 1699*);

– підвищення ефективності управління державним сектором економіки:

затверджено перелік об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави (*постанова Кабінету Міністрів України від 04.03.2015 № 83*);

затверджено базовий норматив відрахування частки прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів за результатами фінансово-господарської діяльності у 2014 році господарських товариств, у статутному капіталі яких є корпоративні права держави (*постанова Кабінету Міністрів України від 22.04.2015 № 241*);

схвалено Стратегію підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання державного сектора економіки та затверджено план заходів з реалізації зазначеної Стратегії (*розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.05.2015 № 662*).

2. ПОЛІПШЕННЯ БІЗНЕС-КЛІМАТУ

забезпечено створення умов для проведення якісного і незалежного аудиту найбільших держкомпаній (*постанова Кабінету Міністрів України від 04.06.2015 № 390 “Деякі питання проведення аудиту суб’єктів господарювання державного сектору економіки”*);

спрощено процедури підготовки проектів передприватизаційної підготовки та скорочено строки їх реалізації, посилено відповідальність уповноважених органів управління за неподання в установленій законодавством строк проектів передприватизаційної підготовки підприємств (*постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2015 № 588*);

змінено Методику оцінки майна для забезпечення формування реальної початкової вартості об’єкта приватизації (*постанова Кабінету Міністрів України від 25.11.2015 № 1033*);

спрощено порядок перетворення державних унітарних підприємств в акціонерні товариства (*постанова Кабінету Міністрів України від 16.09.2015 № 761 “Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України”*);

затверджено переліки з 14 державних підприємств, які підлягають перетворенню на державні акціонерні товариства, та графіки його проведення (*накази Мінекономрозвитку від 07.09.2015 №1108, від 27.10.2015 №1349, від 07.09.2015 №1007, від 05.11.2015 №1397, від 23.11.2015 №1491*). До переліку включені підприємства, що належать до сфери управління Мінекономрозвитку, Міненерговугілля, Мінінфраструктури, ДК “Укроборонпром” та Держрибагентства;

змінено підходи конкурсного відбору керівників суб’єктів господарювання державного сектору економіки державних підприємств. Запроваджено порядок призначення керівників особливо важливих для економіки підприємств⁸ за поданням комітету з призначення керівників за умови їх погодження з Кабінетом Міністрів України (*постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 № 53 “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2008 р. № 777”*).

До складу Комітету включаються Міністри економічного розвитку і торгівлі, фінансів, інфраструктури, енергетики та вугільної промисловості, аграрної політики та продовольства або їх заступники та п’ять незалежних недержавних експертів, кандидатури яких погоджуються Кабінетом Міністрів України.

затверджено перелік незалежних недержавних експертів, які входять до складу Комітету з призначення керівників (*розпорядження Кабінету Міністрів України від 11.02.2015 № 209-р “Про погодження кандидатур до складу Комітету з призначення керівників особливо важливих для економіки підприємств”*);

затверджено Положення про Комітет з призначення керівників (*наказ Мінекономрозвитку від 23.02.2015 № 157, зареєстрований в Мін’юсті 24.02.2015 за № 210/26655*);

відмінено формування кадрового резерву керівників державних підприємств, установ і організацій (*постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 867*);

збільшено граничний розмір посадового окладу для керівників державних підприємств (у кратності до мінімального посадового окладу працівника основної професії – від 10 до 200

⁸ Підприємство, вартість активів якого за даними останньої фінансової звітності перевищує 2 млрд. гривень або річний розмір чистого доходу якого перевищує 1,5 млрд. гривень, банку, у статутному капіталі якого держава володіє часткою понад 75 відсотків.

2. ПОЛІПШЕННЯ БІЗНЕС-КЛІМАТУ

залежно від групи підприємств), передбачена можливість виплати винагороди за рахунок чистого прибутку, що дасть змогу збільшити загальний рівень оплати праці керівників підприємств державного сектору з метою підвищення рівня їх мотивації (*постанова Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 № 1034*);

передбачено оприлюднення інформації щодо суб'єктів господарювання державного сектору економіки та результатів їхньої діяльності, забезпечення відкритого доступу до інформації про діяльність підприємств державного сектору економіки не лише для органів влади, а й для інвесторів, потенційних ділових партнерів (*наказ Мінекономрозвитку від 11.02.2015 № 116 “Про затвердження Методичних рекомендацій щодо забезпечення прозорості діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки”*);

затверджено Порядок складання, затвердження та контролю виконання фінансового плану суб'єкта господарювання державного сектору економіки (*наказ Мінекономрозвитку від 02.03.2015 № 205, зареєстрований в Мін'юсті від 19.03.2015 за № 300/26745*);

удосконалено процеси фінансового планування і звітності на підприємствах державного сектору економіки, а також підвищено їх операційну ефективність (*наказ Мінекономрозвитку від 03.11.2015 № 1394, зареєстрований в Мін'юсті 05.11.2015 за № 1373/27818*);

затверджено Порядок проведення в електронній формі продажу об'єктів малої приватизації на аукціоні, у тому числі за методом зниження ціни (*наказ Фонду державного майна України від 09.09.2015 № 1325, зареєстрований в Мін'юсті від 25.09.2015 за № 1147/27592*);

– підвищення ефективності використання фінансових ресурсів в енергетичній сфері:

визначено правові засади функціонування ринку природного газу України, засновані на принципах вільної конкуренції, належного захисту прав споживачів та безпеки постачання природного газу, а також здатного до інтеграції з ринками природного газу держав – сторін Енергетичного Співтовариства, у тому числі шляхом створення регіональних ринків природного газу (*Закон України від 09.04.2015 № 329-VIII “Про ринок природного газу”*);

визначено правові та економічні засади здійснення енергосервісу з метою підвищення енергетичної ефективності об'єктів державної та комунальної власності (*Закон України від 09.04.2015 № 327-VIII “Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації”*);

врегульовано порядок фінансування видатків на оплату договорів “енергосервісу”, згідно з яким з метою комплексного вирішення питання енергозбереження у бюджетній сфері запроваджується механізм надання енергосервісних послуг (*Закон України від 09.04.2015 № 328-VIII “Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації”*);

2. ПОЛІПШЕННЯ БІЗНЕС-КЛІМАТУ

визначено порядок врегулювання питань щодо стягнення заборгованості споживачів перед компанією “Нафтогаз України” та її дочірнім підприємством за використаний природний газ та запобігання утворенню заборгованості у подальшому (*Закон України від 14.05.2015 № 423-VIII “Про внесення змін до деяких законів України щодо стабілізації фінансового стану Національної акціонерної компанії “Нафтогаз України”*);

підвищено ефективність корпоративного управління в частині зміни керівників господарських товариств, управління корпоративними правами яких здійснює НАК “Нафтогаз” (*постанова Кабінету Міністрів України від 15.06.2015 № 396 “Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 03.09.2008 № 777 і від 02.12.2009 № 1354”*);

затверджено План заходів щодо реформування газового сектору, узгоджений із Світовим Банком та Секретаріатом Енергетичного Співтовариства (*розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 № 375*);

закладено основи для підвищення прозорості видобувних галузей шляхом впровадження міжнародних стандартів звітності, удосконалення системи управління природними ресурсами, покращення інвестиційного клімату в Україні та подолання корупції (*Закон України від 16.06.2015 № 521-VIII “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення прозорості видобувних галузей в Україні”*);

затверджено План заходів із впровадження Ініціативи щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях на 2015 рік (*розпорядження Кабінетом Міністрів України від 08.09.2015 № 910-р*).

прийнято рішення щодо ліквідації збиткових вугледобувних підприємств (ВП “Шахта “Родинська” ДП “Красноармійськвугілля”, ВП “Шахта “Зарічна”, ДП “Львіввугілля”, ВП “Шахта № 9 “Нововолинська”, ДП “Волиньвугілля”) (*розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.07.2015 № 696*).

– боротьба з корупцією та очищення влади:

знижено корупційні ризики, встановлено запобіжні заходи щодо зловживання процедурою оскарження під час проведення процедур державних закупівель, збільшення рівня конкуренції шляхом спрощення участі в процедурах закупівлі для бізнесу, приведено систему державних закупівель до міжнародних стандартів (*Закон України від 15.09.2015 № 679-VIII “Про внесення змін до деяких законів України у сфері державних закупівель щодо приведення їх у відповідність із міжнародними стандартами та вжиття заходів з подолання корупції”*);

вдосконалено порядок вирішення питань добору, кар’єри і відповідальності суддів на основі прозорих та об’єктивних критеріїв; запроваджено механізм кваліфікаційного оцінювання рівня професійних знань та перевірки доброчесності суддів; визначено підстави для притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів та розширення видів дисциплінарних стягнень; створено механізми посилення ефективності судочинства; відновлення роботи та забезпечення діяльності Вищої ради юстиції (*Закон України від 12.02.2015 № 192-VIII “Про забезпечення права на справедливий суд”*);

визначено пріоритети реформування системи судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів задля практичної реалізації принципу верховенства права та забезпечення функціонування судової влади, що відповідає суспільним очікуванням щодо незалежного та справедливого суду, а також європейським цінностям та стандартам захисту прав людини (Указ Президента України від 20.05.2015 № 276 “Про Стратегію реформування судоустрою,

2. ПОЛІПШЕННЯ БІЗНЕС-КЛІМАТУ

суміжних правових інститутів задля практичної реалізації принципу верховенства права та забезпечення функціонування судової влади, що відповідає суспільним очікуванням щодо незалежного та справедливого суду, а також європейським цінностям та стандартам захисту прав людини (*Указ Президента України від 20.05.2015 № 276 “Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки”*);

створено законодавчі передумови для підвищення прозорості фінансування політичних партій в Україні, протидії політичній корупції, приведення законодавства у сфері фінансування політичних партій у відповідність до міжнародних стандартів системи політичного фінансування, забезпечення доступу громадян та громадських формувань до інформації про джерела фінансування політичних партій, підвищення державного контролю у цій сфері (*Закони України від 08.10.2015 № 731-VIII та від 08.10.2015 № 732-VIII*);

схвалено план заходів на 2015 рік із запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (*постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2015 № 99*);

схвалено Стратегію розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року (*розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 № 1407-р*).

утворено Національне агентство з питань запобігання корупції, на який покладатимуться завдання з координації розроблення та виконання державними органами відомчих антикорупційних програм, забезпечення дотримання публічними службовцями законодавства щодо запобігання виникненню та врегулювання конфлікту інтересів, правил етичної поведінки, здійснення щодо таких службових заходів фінансового контролю тощо (*постанова Кабінету Міністрів України від 18.03.2015 № 118*);

передбачено удосконалення засад функціонування антикорупційних інституцій (Національного бюро та Національного агентства з питань запобігання корупції) з метою виконання рекомендацій, наданих експертами моніторингової місії Міжнародного валютного фонду (*Закон України від 12.02.2015 № 198-VIII “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції”*);

удосконалено механізм проведення перевірки достовірності відомостей щодо застосування заборон, передбачених частинами третьою і четвертою статті 1 Закону України “Про очищення влади” (*постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 № 167*).

ДОДАТОК Б

БОРОТЬБА З ТІНЬОВОЮ
ЕКОНОМІЧНОЮ
ДІЯЛЬНІСТЮ

3. БОРОТЬБА З ТІНЬОВОЮ ЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

З метою посилення боротьби з тіньовою економічною діяльністю, корупційними проявами у 2015 році органами виконавчої влади здійснювалися наступні заходи.

У 2015 році **Держфінінспекцією України**⁹ та її територіальними органами проведено більше 4,0 тис. контрольних заходів, з яких майже 3,8 тис. ревізій певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності та перевірок державних закупівель. Порушення фінансово-господарської дисципліни виявлено на майже 3,1 тис. підприємствах, в установах і організаціях.

Загалом протягом 2015 року на майже 3,1 тис. підприємствах, установах і організаціях усіх форм власності виявлено порушень, які призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів на загальну суму майже 3,9 млрд. грн., з них при використанні державних ресурсів – на суму майже 2,8 млрд. грн., комунальних ресурсів – на суму 895,4 млн. гривень.

У ході реалізації контрольних заходів, спрямованих на здійснення державного контролю відповідно до вимог, визначених законами України, нормативно-правовими актами Президента та Кабінету Міністрів України, встановлено фінансових порушень у використанні бюджетних коштів, що призвели до втрат загалом на майже 1,6 млрд. грн., з яких понад 819,6 млн. грн. (52,9%) – ресурси державного бюджету.

За результатами проведених ревізій незаконне і нецільове витрачання коштів і матеріальних цінностей, їх недостачі встановлено на понад 2,9 тис. об'єктах контролю на загальну суму майже 3,1 млрд. грн. (або 79,6% від загальної суми виявлених порушень, що призвели до втрат). У бюджетних установах і організаціях виявлено незаконне і нецільове витрачання коштів і матеріальних цінностей та їх недостачі на суму майже 784,6 млн. грн., що складає 20,2% від загальної суми виявлених таких порушень.

Внаслідок реалізації товарів, робіт і послуг за заниженими цінами, безоплатного надання в оренду природних і матеріальних ресурсів тощо бюджетами усіх рівнів, бюджетними установами та організаціями, підприємствами втрачена можливість отримати належні доходи в сумі понад 790,5 млн. грн. (20,4%).

Найбільш розповсюдженими фінансовими порушеннями, які призвели до втрат ресурсів, є:

- списання коштів на видатки/витрати без отримання товарів, робіт чи послуг або в обсягах, вищих від їх фактичної вартості (близько 1,4 млрд. грн.);
- незаконні витрати внаслідок оплати завищеної вартості виконаних робіт та/або наданих послуг, а також завищення кількості чи вартості придбаних товарів (569,6 млн. грн.);
- ненарахування і неперерахування (неповне перерахування) надходжень до загального та спеціального (крім спецфонду бюджетних установ) фондів бюджету (446,2 млн. грн.);
- недостачі коштів та матеріальних цінностей (260,6 млн. грн.);
- зайве виділення (отримання) бюджетних коштів юридичним особам, одержувачам внаслідок завищення відповідних розрахунків або які не мали права на їх отримання (близько 164,5 млн. грн.);

реалізація суб'єктами господарювання товарів, робіт чи послуг (крім користування, оренди) безоплатно або за заниженими цінами (138,7 млн. грн.);

- проведення незаконних (зайвих) виплат по заробітній платі (126,4 млн. грн.);
- безпідставне покриття витрат фізичних або юридичних осіб, в тому числі при відсутності

⁹ Джерело: офіційний сайт Державної фінансової інспекції України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/122325;jsessionid=C6A1F691317782731A096263AD2BCD84.app1>

3. БОРОТЬБА З ТІНЬОВОЮ ЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

в обліку дебіторської заборгованості (близько 84,4 млн. грн.);

- нецільові витрати (63,6 млн. грн.);
- покриття за рахунок загального фонду кошторису витрат спеціального фонду без відновлення касових видатків загального фонду (76,3 млн. грн.);
- сплата внесків до державних цільових фондів по незаконних сумах по оплаті праці або за завищеною ставкою збору (близько 74,7 млн. грн.);
- незаконне відчуження майна (78,8 млн. грн.);
- ненарахування та/або невжиття заходів щодо стягнення сум штрафних санкцій, передбачених умовами договору (37,2 млн. грн.);
- недоотримання суб'єктами господарювання належних надходжень за майно, надане у користування, оренду (34,8 млн. грн.);
- недоотримання доходів від реалізації бюджетними установами безоплатно товарів, послуг від господарської діяльності (29,4 млн. грн.);
- понаднормове списання по обліку матцінностей, що відсутні в наявності (близько 24,9 млн. грн.);
- незаконні виплати фізичним особам (компенсацій, допомог, пільг та субсидій, пенсій, стипендій), в тому числі які не мали права на їх отримання або у завищених розмірах (19,9 млн. грн.);
- здійснення за рахунок бюджету одного рівня видатків, які відповідно до бюджетного законодавства мають здійснюватись з бюджету іншого рівня (15,9 млн. грн.);
- втрата доходів через списання дебіторської заборгованості (28,8 млн. грн.);
- ліквідація (знищення, розбирання) майна, проведена всупереч законодавству (36,6 млн. грн.);
- проведення закупівель за завищеними цінами в результаті порушень при здійсненні процедури закупівлі (7,8 млн. грн.);
- здійснення витрат на благодійну, спонсорську та іншу безповоротну допомогу понад визначені обсяги або з перевищенням граничного розміру (8,7 млн. грн.);
- зарахування до доходів бюджету платежів, належних перерахуванню до бюджету іншого рівня (3,8 млн. грн.);
- операції по списанню підзвітних коштів, проведені всупереч законодавству (3,1 млн. грн.).

Органами Держфінінспекції вжито заходів, завдяки яким у 2015 році забезпечено: відшкодування і поновлення незаконних та нецільових витрат і недостач на суму майже 753,0 млн. грн. (з яких 224,0 млн. грн. – за порушеннями, виявленими у попередніх періодах), у тому числі бюджетних ресурсів – 528,4 млн. гривень.

За результатами аналізу державних закупівель (без виходу на об'єкт контролю шляхом запиту документів) органами Держфінінспекції протягом звітнього періоду попереджено порушень у сфері державних закупівель на загальну суму 2,7 млрд. грн., з них відмінено конкурсні торги на загальну суму 1,6 млрд. грн. та розірвано укладених договорів на суму понад 1,1 млрд. гривень.

3. БОРОТЬБА З ТІНЬОВОЮ ЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

попереджено порушень у сфері державних закупівель на загальну суму 2,7 млрд. грн., з них відмінено конкурсні торги на загальну суму 1,6 млрд. грн. та розірвано укладених договорів на суму понад 1,1 млрд. гривень.

За результатами проведених контрольних заходів загалом органами Держфінінспекції подано 3500 пропозицій щодо застосування фінансових санкцій до порушників фінансово-бюджетної дисципліни, з яких застосовано 3018, а саме: у 314 випадках призупинено бюджетні асигнування, у 2403 – зупинено операції з бюджетними коштами та 301 об'єктам контролю – розпорядникам бюджетних коштів зменшено бюджетні призначення/асигнування на загальну суму майже 34,5 млн. гривень.

З метою вжиття відповідних заходів до порушників фінансової дисципліни органами Держфінінспекції до правоохоронних органів у звітному періоді передано майже 2000 матеріалів ревізій, перевірок державних закупівель та комісійних перевірок. У свою чергу, правоохоронними органами у 2015 році за матеріалами проведених контрольних заходів розпочато понад 1000 досудових розслідувань. Крім цього, органи Держфінінспекції, реалізуючи право на звернення до суду в інтересах держави, пред'явили 576 позовів до суду щодо відшкодування втрат фінансових і матеріальних ресурсів на загальну суму понад 814,0 млн. грн. Також ініційовано 508 цивільних позовів перед органами прокуратури, об'єктом контролю або його органом управління, іншим державним органом.

За 2015 рік до Держфінмоніторингу направлено 90 інформацій про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, на суму понад 3,3 млрд. гривень.

За порушення фінансово-бюджетної дисципліни до адміністративної відповідальності притягнуто понад 10,2 тис. посадових осіб. Загальна сума накладених адміністративних стягнень становила понад 2,6 млн. гривень. До дисциплінарної відповідальності в звітному періоді притягнуто понад 2,0 тис. посадових осіб, з яких 265 – звільнено із займаних посад, до матеріальної – 868 осіб.

Протягом 2015 року **Державною фіскальною службою України**¹⁰ та її територіальними органами було проведено активну роботу щодо виявлення суб'єктів мінімізації податкових зобов'язань, які формували фіктивний податковий кредит та надавали його платникам податків реального сектору економіки. Зокрема, в 2015 році підрозділами податкового та митного аудиту Державної фіскальної служби проведено 21,7 тис. перевірок суб'єктів господарювання (у тому числі 3,6 тис. планових та 18,1 тис. позапланових перевірок), за результатами яких сума донарахованих грошових зобов'язань, що підлягає погашенню, становить понад 4,6 млрд. гривень.

Органами досудового розслідування Державної фіскальної служби протягом 2015 року розпочато 7942 кримінальних провадження, у яких закінчено досудове розслідування, направлено до суду з обвинувачувальним актом 673 кримінальні провадження стосовно 715 осіб. Забезпечено відшкодування збитків за закінченими кримінальними провадженнями на суму більше 520,7 млн. гривень.

Упродовж 2015 року митниці Державної фіскальної служби порушено 17,8 тис. справ про порушення митних правил на суму понад 1,8 млрд. грн.

З них у 8,5 тис. справ реально вилучено предмети правопорушень на суму понад 628,98 млн. грн.

¹⁰ Джерело: офіційний сайт Державної фіскальної служби України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/diyalnist/-pokazniki-roboti/kontrolno-perevirochna-robota/http://sfs.gov.ua/data/material/000/105/156743/2015.pdf>
<http://sfs.gov.ua/diyalnist/-borotba-z-ekonomichnoyu-zlochinnistyuu-ta/informatsiya-pro-vjittya-zahodiv-schodo-bo/231912.html>
<http://sfs.gov.ua/diyalnist/-zapobigannya-proyavam-korupts/insha-informatsiya-pro/232136.html>

3. БОРОТЬБА З ТІНЬОВОЮ ЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Зокрема, вилучені наступні предмети правопорушень:

- промислових товарів на суму понад 366,85 млн. грн.;
- продовольчих товарів на суму понад 106,27 млн. грн.;
- валюти на суму понад 102,28 млн. грн.;
- транспортних засобів на суму понад 53,57 млн. грн.

Митницями Державної фіскальної служби розглянуто 7004 справ про порушення митних правил та застосовано адміністративне стягнення у вигляді штрафу на суму понад 615,63 млн. грн. З цієї суми стягнуто та перераховано до Державного бюджету України понад 20,38 млн. грн.

На розгляд до суду митницями Державної фіскальної служби передано 9767 справи про порушення митних правил на суму понад 1,8 млрд. грн.

За результатами розгляду справ судом прийнято рішення про конфіскацію безпосередніх предметів правопорушень на суму понад 901,07 млн. грн. Також накладено штрафів на суму понад 832,66 млн. грн.

Упродовж 2015 року митницями ДФС виявлено:

970 фактів переміщення через митний кордон України наркотичних засобів, психотропних речовин їх аналогів та прекурсорів з порушенням митного законодавства;

574 випадків незаконного переміщення через митний кордон України зброї та боєприпасів.

Митницями ДФС до правоохоронних органів направлено 1613 повідомлень про виявлення ознак кримінальних правопорушень, з яких:

- 211 повідомлень про виявлення ознак злочину, передбаченого ст. 201 КК України;
- 270 повідомлень про виявлення ознак злочину, передбаченого ст. 305 КК України;
- 1 132 повідомлення про виявлення ознак інших злочинів.

Одним із шляхів попередження та виявлення митних правопорушень є співпраця та обмін інформацією з компетентними органами іноземних держав в рамках взаємної адміністративної допомоги. Взаємодія здійснюється з 65 митними адміністраціями держав-членів Всесвітньої митної організації. За результати співпраці протягом 2015 року заведено 804 справи про порушення митних правил на суму 879,1 млн. грн. Це складає 4,5 від загальної кількості справ, заведених митницями з початку 2015 року, та майже 50% від загальної вартості предметів правопорушень.

За матеріалами, отриманими у ході взаємодії з митними органами іноземних держав та переданими митницями до територіальних підрозділів Державної фіскальної служби, розпочато 46 кримінальних проваджень. За матеріалами перевірок, проведених спільно з митними органами іноземних держав та переданих з початку 2015 року до підрозділів податкового та митного аудиту, встановлено несплату обов'язкових митних платежів у сумі 67,1 млн. грн.

Для з'ясування причин і обставин вчинення посадовими особами можливих корупційних та інших правопорушень у сфері службової діяльності Головним управлінням власної безпеки та відповідними підрозділами територіальних органів Державної фіскальної служби, на які

3. БОРТЬБА З ТІНЬОВОЮ ЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

покладено завдання запобігання корупції, за 2015 рік ініційовано і проведено понад 4,0 тис. службових розслідувань і перевірок, за результатами яких до дисциплінарної відповідальності притягнуто 636 посадових осіб, звільнено із займаних посад – 218. З початку року за фактами вчинення посадовими особами Державної фіскальної служби злочинів у сфері службової діяльності правоохоронними органами розпочато 537 кримінальних проваджень.